

บทที่ 5

แนวทางในการพัฒนาวิธีปฏิบัติปฐวีกถาให้มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลทั้งภาคทฤษฎีและภาคสนามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมานั้น ทำให้ทราบถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา¹ และแนวทางการพัฒนาวิธีปฏิบัติปฐวีกถาให้มีประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้นไป โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ดำเนินการวิจัยทั้งในเชิงเอกสารและเชิงภาคสนาม ซึ่งเมื่อกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติแล้ว จึงไม่ใช่เพียงแค่เนื้อหาการปฏิบัติปฐวีกถาเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงบุคคลและปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์กับหลักการและผู้ปฏิบัติด้วย

ในการแก้ปัญหาและหาแนวทางพัฒนานั้น จำเป็นต้องหาความจริงให้ชัดเจนเสียก่อน และความจริงที่ต้องรับรู้และยอมรับมี 2 ลักษณะ คือความจริงในเชิงเอกสารและความจริงในภาคสนามที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาและทดลองในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ ดังนี้

1. วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับปฐวีกถาในคัมภีร์พุทธศาสนา

เนื้อหาในพระไตรปิฎกที่เป็นเอกสารสำคัญให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติปฐวีกถา น้อยมาก แม้ว่าในพระสูตรตันตปิฎก และอภิรกรรมปิฎกจะกล่าวถึงปฐวีกถาค่อนข้างมากก็ตาม แต่นั่นก็เป็นการกล่าวถึงเพียงย่อๆ เท่านั้น ในส่วนของพระไตรปิฎกจึงมีข้อจำกัดในการให้รายละเอียด แต่พบว่ารายละเอียดของการปฏิบัติกรรมฐานได้ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา แต่นั่นเป็นเพียงการขยายความในคำที่เกี่ยวกับปฐวีกถาเท่านั้น ไม่ได้ให้รายละเอียดมากพอที่จะปฏิบัติปฐวีกถาได้ครบสมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องพิจารณาต่อไปถึงปกรณ์วิเสสต่างๆ มีคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้น ฉะนั้น เมื่อสืบค้นและตรวจสอบถึงรายละเอียดในการปฏิบัติปฐวีกถาที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้นแล้ว ปรากฏว่าคัมภีร์ดังกล่าวให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติปฐวีกถาค่อนข้างมาก จะสังเกตได้ว่าได้มีการพยายามอธิบายความเรื่องปฐวีกถาตั้งแต่อรรถกถาจนถึงคัมภีร์ชั้นปกรณ์วิเสส ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์และความพยายามของพระอรรถกถา-

¹ เช่น สื่อสารเกี่ยวกับปฐวีกถาค่อนข้างน้อย จัดเป็นปัญหาหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข (ดูข้อมูลภาคสนาม หน้า 114 ของบทที่ 4 ประกอบ)

จารย์ที่ต้องการจะแก้ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาการปฏิบัติเพื่อให้มีความแจ่มชัด และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพราะฉะนั้น เพื่อให้ได้เนื้อหาการปฏิบัติปฐวิกสิตที่สมบูรณ์ จึงต้องเก็บความจากแทบทุกคัมภีร์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ควรแยกส่วนยกมาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะจะทำให้ทฤษฎีที่นำไปสู่การปฏิบัติไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งจะกระทบไปถึงผลที่คาดว่าจะได้จากการปฏิบัติด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม แนวทางการปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แม้พระเถระในครั้งอดีตจะรวบรวมไว้ค่อนข้างมากแล้วตาม แต่ก็ยังคงมีลักษณะที่สื่อความเรื่องการปฏิบัติให้คนในสมัยอดีตได้เข้าใจถึงเรื่องการปฏิบัติ ซึ่งถือว่าสอดคล้องและเหมาะสมกับคนสมัยนั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่า แนวทางดังกล่าวเมื่อนำมาใช้กับคนในอีกสมัยหนึ่ง อาจจะทำให้ผลการปฏิบัติมากน้อยต่างกัน ยกตัวอย่างเมื่อพันกว่าปีที่แล้ว พระพุทธโฆสจารย์ได้แต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคขึ้นเพื่อสื่อแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานให้คนในสมัยของท่านได้เข้าใจในท่ามกลางบริบทของสังคมสมัยนั้น เมื่อปฏิบัติตามหลักการที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า สัจธรรมคืออย่างเดียวกัน ใช้วิธีการเดียวกันก็สามารถเข้าถึงได้ ก็อาจเกิดปัญหาขึ้นมากมาย ผู้วิจัยเห็นว่า สัจธรรมแม้จะเป็นอย่างเดียวกันก็ตาม แต่วิธีการเข้าถึงนั้นควรมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เพราะวิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนสมัยหนึ่ง และหากนำมาใช้กับอีกสมัยหนึ่งก็อาจไม่เหมาะสม จึงทำให้ขาดประสิทธิภาพพอที่จะดึงคนเข้าสู่สัจธรรมนั้นก็ได้ การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าให้ทิ้งของเดิมไปเสีย แล้วสร้างของใหม่ขึ้นมาแทนที่ แต่ควรคิดว่า จะทำอย่างไรถึงจะรักษาไว้ซึ่งของเดิมแล้วพัฒนาให้ล้ำสมัยและมีประสิทธิภาพ และยังคงรักษาแก่นของคำสอนเอาไว้ได้อย่างครบสมบูรณ์ต่างหาก นั่นคือเป้าหมายที่แท้จริง

ดังนั้น งานเอกสารที่สื่อถึงแนวทางการปฏิบัติปฐวิกสิต ควรมีเนื้อหาที่ตรงตามหลักสัจธรรมและคัมภีร์พระพุทธศาสนา รวมถึงสามารถสื่อแนวทางการปฏิบัติได้อย่างล้ำสมัยให้คนในสมัยปัจจุบันได้เข้าใจได้ง่ายๆ และควรมีการขยายออกไปในวงกว้างตามสื่อวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ ฯลฯ มากกว่าที่จะให้เป็นเรื่องตำราวิชาการเพียงอย่างเดียว และจากงานที่มีลักษณะเป็นคัมภีร์ที่ผู้คนเห็นว่าเป็นของสูงจับต้องไม่ได้ ควรมีการหยิบยกออกมาในแต่ละเรื่องเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งนั่นต้องอาศัยความร่วมมือจากสังคมหลายฝ่าย และระยะเวลาที่เพียงพอที่จะทำให้คนรู้จัก สนใจ รวมถึงเข้าใจในแนวทางของการปฏิบัติปฐวิกสิตดียิ่งขึ้น

2. แนวทางการปฏิบัติกรรณฐานของมูลนิธิสวรรณโคมคำ

แนวปฏิบัติกรรณฐานชนิดต่างๆ มีปฏิวัติกถเป็นต้น เมื่อกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในรูปของสมาคม สถาบันหรือมูลนิธิก็ตามได้นำไปเผยแพร่ในนามองค์กรนั้นๆ ย่อมมีลักษณะที่ค่อนข้างมีหลักเกณฑ์ เพราะมีกฎระเบียบต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ในส่วนการดำเนินงานเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรณของมูลนิธิสวรรณโคมคำ สามารถแยกองค์ประกอบต่างๆ ได้ดังนี้

ก. สื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติ สื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติในที่นี้อาจจะเป็นหนังสือ เทป วีดีโอ หรืออื่นๆ ของมูลนิธิสวรรณโคมคำที่จะสื่อแนวทางปฏิบัติปฏิวัติกถมีค่อนข้างน้อย การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิวัติกถของมูลนิธิสวรรณโคมคำใช้เพียงการบรรยายเป็นหลัก นับว่ายังไม่เพียงพอกับกรรณฐานที่สังคมแทบจะไม่มีใครรู้จักและถือเป็นของใหม่สำหรับสังคมไทย ในกรณีเกี่ยวกับสื่อนี้ ผู้วิจัยได้สุ่มทำการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติและได้รับข้อมูลว่า

ดิฉันมาปฏิบัติเป็นครั้งแรก ก็ยังไม่มีความรู้อะไร เพื่อนแนะนำให้มาก็เลยมา พอมาแล้ว พระอาจารย์ท่านก็ให้นั่งปฏิบัติไป เวลาท่านอยู่ในห้องกรรณฐาน ก็มีโอกาสได้ถามท่าน แต่พอไม่มีท่าน เช่น มาก่อนเวลาปฏิบัติ ก็อยากจะหาความรู้อ่านหนังสือปฏิบัติเพิ่มเติมบ้างเล็กๆ น้อยๆ ก็ยังดี อยากจะให้หนังสือที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มความรู้ในยามว่าง²

และผู้ปฏิบัติอีกคนให้รายละเอียดว่า

ผมมาปฏิบัติที่นี่เป็นประจำ และนำไปปฏิบัติอยู่ที่บ้านและที่ทำงาน เวลาขับรถไปทำงาน รถติดๆ ก็จะมีอารมณ์ที่ท่านพระอาจารย์บรรยายก่อนปฏิบัติ กถินมาเปิดฟัง แต่ก็เสี่ยงที่ผมอัดด้วยตนเอง ชัดบ้าง ไม่ชัดบ้าง ถ้าหากมีแผ่นซีดีปฏิบัติดีๆ โดยตรงไว้เปิดฟังก็จะดี เพราะเรื่องกถินหาฟังยากครับ³

เหล่านี้เป็นความเห็นของผู้ปฏิบัติที่ผู้วิจัยสุ่มได้จากผู้ปฏิบัติจำนวน 100 คนในมูลนิธิสวรรณโคมคำ และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระอาจารย์มหากรรม อุตุตมปญโญ ถึงกรณีดังกล่าวนี้ และท่านให้รายละเอียดเกี่ยวกับสื่อสารด้านการปฏิบัติว่า

² สัมภาษณ์ ช่อทิพย์ จิราพันธ์, เจ้าหน้าที่ห้างร้าน, 10 ธันวาคม 2550.

³ สัมภาษณ์ กนก จิตสินธรรมย์, อาจารย์สอนขับรถ, 10 ธันวาคม 2550.

ตอนนี้ทางมูลนิธิฯ กำลังดำเนินนโยบายผลิตสื่อสารต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติให้แพร่หลายเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน ปรากฏว่ามีสื่อจำนวนหนึ่งตอบรับเป็นอย่างดี คาดว่าภายในปีนี้จะมียุทธศาสตร์ในการปฏิบัติเพิ่มขึ้น และจะเพิ่มขึ้นตามความจำเป็นที่ต้องใช้ต่อไปเรื่อย ๆ แต่ข้อมูลสำหรับการปฏิบัติ ในตอนนี้ดูเหมือนว่ามีเพียงพอสำหรับการเจริญกสิณ แต่ยังไม่เพียงพอสำหรับให้คนทั่วไปรู้จักแนวทางดังกล่าวนี้อย่างแพร่หลายและถูกต้องนัก เพราะสังคมส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติดังกล่าวนี้ ยังต้องทำความเข้าใจกันอีกมาก⁴

จากข้อมูลเหล่านี้ และจากที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงอย่างไรก็ควรเพิ่มสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ เทป วีดิโอ ให้มากขึ้น เพราะจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้มากยิ่งขึ้น

ข. บุคลากร บุคคลที่ทำการให้ความรู้เกี่ยวกับกรรมฐานของมูลนิธิสุวรรณโคมคำ (พ.ศ. 2550) มีทั้งที่เป็นบรรพชิตและฆราวาส ถือว่ายังน้อยเมื่อเทียบกับอัตราส่วนของผู้ที่เข้ามาฝึกปฏิบัติกรรมฐานในแต่ละคอร์ส การมีบุคลากรที่จำกัดย่อมทำให้การขยายกิจกรรมอยู่ในขอบเขตที่จำกัดด้วย การสร้างบุคลากรเพื่อรองรับการขยายกิจกรรมการปฏิบัติธรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ฉะนั้น ควรมีการพัฒนาบุคลากรขึ้นมาเพื่อรองรับการขยายงานในอนาคต⁵

ค. สถานที่ สถานที่ของมูลนิธิสุวรรณโคมคำที่รองรับผู้ปฏิบัติกรรมฐาน ในตอนนี้มี 2 ส่วน ซึ่งได้บริหารงานในรูปของคณะบุคคล ในส่วนกลาง ได้แก่ ที่ทำการมูลนิธิสุวรรณโคมคำ และส่วนภูมิภาค ได้แก่ ธรรมสถานสุวรรณภา จังหวัดพิษณุโลก ทั้งสองส่วนนี้ทำงานสอดคล้องประสานกัน เช่น หากผู้ปฏิบัติต้องการจะปฏิบัติในบรรยากาศท่ามกลางธรรมชาติอันสลับปายะ ก็จะถูกส่งไปอยู่ที่นั่น เพื่อจะได้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ หรือหากผู้ปฏิบัติในส่วนภูมิภาคสนใจในแนวทาง

⁴ สัมภาษณ์ พระมหาคารม อุตตมปญฺโญ, ประธานมูลนิธิสุวรรณโคมคำและอาจารย์สอนกรรมฐาน, 1 ธันวาคม 2550.

⁵ ข้อมูลนี้ได้จากเอกสารเกี่ยวกับสมาชิกแผนกกรรมฐานของมูลนิธิสุวรรณโคมคำ พ.ศ. 2550.

ปฏิบัติก็ให้ไปที่ธรรมสถานสุวรรณภาแทนที่จะเข้ามาปฏิบัติที่ส่วนกลางโดยตรง⁶ ผู้วิจัยเห็นว่า วัดต่างๆ มีความพร้อมในเรื่องสถานที่ และยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน การขอความร่วมมือจากวัดต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ดำเนินกิจกรรมการปฏิบัติปฐวีกสิณ ก็น่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งได้เหมือนกัน

ง. กิจกรรม กิจกรรมหลักในการปฏิบัติธรรมของมูลนิธิสุวรรณโคมคำอยู่ในกรอบของ ทาน ศีล ภาวนา (สำหรับฆราวาส) ส่วนบรรพชิตอยู่ในกรอบของศีล สมาธิ และปัญญา กิจกรรมทุกอย่างที่ทางมูลนิธิ กำหนดขึ้นมานั้น ได้กำหนดให้สนับสนุนหลักการข้างต้นนี้ แต่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ยังขาดบุคลากรที่มากพอจะช่วยดำเนินให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง เช่นเดียวกัน⁷

จ. ความร่วมมือกับองค์กรปฏิบัติธรรมอื่นๆ

แนวทางการปฏิบัติปฐวีกสิณกรรมฐาน เมื่อเทียบกับแนวทางอื่นๆ ยังถือว่ามีกลุ่มของผู้ปฏิบัติค่อนข้างน้อย และความร่วมมือกับองค์กรการปฏิบัติธรรมอื่นๆ ยังอยู่ในแวดวงที่จำกัด

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมานี้จะเห็นว่า ในแต่ละด้านของมูลนิธิสุวรรณโคมคำมีปัญหาที่ต้องแก้ไขและต้องพัฒนาต่อไป แต่ทั้งหมดทั้งสิ้นต้องมีปัจจัยพื้นฐานคือ บุคลากร สถานที่ และงบประมาณ และปัจจัยสำคัญต้องเริ่มจากปัจจัยภายในคือคณะบริหารงานมูลนิธิ ที่ต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรให้แนวทางปฏิบัติอันมีคุณค่านี้เผยแผ่ออกไปในวงกว้าง เพื่อให้คนในสังคมตระหนักและเห็นถึงความสำคัญมากกว่านี้ได้

⁶ ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจสถานที่ปฏิบัติธรรมของมูลนิธิสุวรรณโคมคำ คือ ธรรมสถานสุวรรณภา จ.พิษณุโลก เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2550 เพื่อสำรวจสถานที่จริงและได้พบว่า วัดในละแวกดังกล่าวนี้มีพื้นที่มากพอที่จะรองรับกิจกรรมการปฏิบัติกรรมฐาน และมีทั้งบรรพชิตและฆราวาสในพื้นที่อื่นๆ ติดต่อและขอเข้ามาปฏิบัติในธรรมสถานสุวรรณภาเป็นจำนวนมาก

⁷ ผู้วิจัยได้ข้อมูลนี้จากการเข้าไปสังเกต และได้ร่วมปฏิบัติในกิจกรรมของทางมูลนิธิ-สุวรรณโคมคำตลอดระยะเวลา 3 เดือน

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยภาคสนาม

ในส่วนของการทำวิจัยภาคสนามที่ผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการในระยะเวลา 3 เดือนนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เป็นจริง 3 ลักษณะด้วยกัน คือ การสัมภาษณ์ การแจกแบบสอบถาม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือดังกล่าวช่วยแสวงหาความจริงภายใต้กรอบของการทำวิจัย ทำให้ทราบถึงเหตุและผลต่างๆ ที่เกี่ยวกับผู้ปฏิบัติปฐวีสิกสนและปัจจัยอื่นๆ ที่มาสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติ ฉะนั้น ในการดำเนินการวิจัยภาคสนามนี้ จึงเป็นการนำหลักการมาสัมพันธ์กับคน (หลักปฏิบัติกับผู้ปฏิบัติ) เมื่อนำสองอย่างเข้ามาสัมพันธ์กัน ก็ทำให้ได้ข้อมูลที่นอกเหนือจากที่ปรากฏในคัมภีร์ และมีความเป็นจริงในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

การที่จะหาแนวพัฒนาปฐวีสิกสนให้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปนั้น จำเป็นต้องกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่เราเข้าไปดำเนินการวิจัยและผลที่ได้จากวิจัยเสียก่อน ซึ่งสรุปปัญหาและแนวทางแก้ไข ได้ดังนี้

1) ปัญหาด้านทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐาน

สังคมไทยมักจะคุ้นเคยกับกรรมฐานเพียงบางชนิดเท่านั้น เช่น อานาปานสติ เพราะได้รับการปลูกฝังให้ปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ในแต่ละสายที่สืบทอดกันมา ซึ่งในความเป็นจริงนั้น กรรมฐานมีตั้งมากมายหลายชนิดมีปฐวีสิกสนเป็นต้น แต่เมื่อกล่าวถึงปฐวีสิกสนก็แทบจะไม่มีใครรู้จักในกลุ่มผู้ปฏิบัติ และยังถูกมองในแง่ลบอีกด้วย (ยกเว้นผู้ผ่านการปฏิบัติปฐวีสิกสนบ้างแล้ว) บริบทของสังคมส่วนนี้ได้กระทบต่อทัศนคติของผู้ปฏิบัติปฐวีสิกสนเป็นอย่างมาก คือเมื่อเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติปฐวีสิกสน ผู้ปฏิบัติมักจะเกิดความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ลึกๆ ทำให้เกิดความลังเล การปฏิบัติจึงก้าวหน้าช้า ในข้อนี้ อาจารย์สอนกรรมฐานจะต้องตอบข้อสงสัยของผู้ปฏิบัติให้แจ่มแจ้ง และต้องแยกให้ชัดเจนระหว่างคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์และหลักความเชื่อทั่วไป ถึงจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติดำเนินการปฏิบัติต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ปัญหาเกี่ยวกับอารมณ์ (กรรมฐาน) ของผู้ปฏิบัติปฐวีสิกสน

เนื่องจากผู้เข้ามาปฏิบัติปฐวีสิกสนในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ ก่อนเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติปฐวีสิกสน สังเกตได้ว่า มี 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน และกลุ่มผู้ผ่านการปฏิบัติกรรมฐานจากหลายสำนัก โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติกลุ่มหลังที่เข้าฝึกปฏิบัติปฐวีสิกสนกรรมฐานพอปฏิบัติปฐวีสิกสนไปสักระยะหนึ่ง ก็มักจะนำเอาอารมณ์กรรมฐานเดิมที่ตนเคยปฏิบัติเข้ามา

ปะปนในระหว่างปฏิบัติปฐวีกสิณทำให้เกิดการปฏิบัติที่สับสน การปฏิบัติปฐวีกสิณที่ยังไม่มั่นคงจึงไม่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่สามารถยับยั้งจิตไม่ให้เกิดความสับสนในอารมณ์กรรมฐานได้ ซึ่งในข้อนี้อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานจำเป็นต้องชี้แจงรายละเอียดของการปฏิบัติของแต่ละกรรมฐาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นถึงความสำคัญในการปฏิบัติก่อนและหลัง และเพื่อแก้ความสงสัยรวมถึงป้องกันความสับสนในการปฏิบัติที่อาจเกิดขึ้นอีก

3) ปัญหาเกี่ยวสังคัมผู้ปฏิบัติปฐวีกสิณ

การปฏิบัติปฐวีกสิณของกลุ่มผู้ปฏิบัติในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ มีบางจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือ กิจกรรมการสนทนาระหว่างผู้ปฏิบัติกับอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน ควรให้มีมากกว่านี้ เพราะการปฏิสัมพันธ์จะทำให้ได้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น ได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติของแต่ละคนว่ามีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด และได้โอกาสแสดงออกซึ่งคุณธรรมต่างๆ มีความกรุณาเป็นต้น รวมไปถึงช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและฐานะทางชนชั้นลง เหล่านี้คือผลดีที่คาดว่าจะได้ในการปฏิสัมพันธ์กันที่เหมาะสม

4) ปัญหาอื่นๆ

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและระหว่างการปฏิบัติ อาจไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติโดยตรง อาจเป็นปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาการว่างงานหรือปัญหาเกี่ยวกับรายได้ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น แต่ปัญหาเหล่านี้กลับมีอิทธิพลต่อผู้ปฏิบัติเป็นอย่างมาก เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติทำสมาธิไม่ได้ อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องหาทางออกในลักษณะต่างๆ โดยทำให้เห็นว่า การประสบกับปัญหาเหล่านั้นถือเป็นโอกาสอันดีที่จะได้บำเพ็ญคุณธรรมต่างๆ เช่น ความอดทน (ขันติบารมี) ถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง เป็นต้น หรืออาจชี้แนะสมาธิที่ฝึกปฏิบัติว่าสามารถนำไปแก้ปัญหาดังกล่าวได้ (เช่น ใช้อธิษฐานเพื่อให้เกิดความสำเร็จในเรื่องนั้นๆ) ถือเป็นการสร้างทัศนคติต่อการปฏิบัติธรรมที่เอื้อต่อการเจริญสมาธิฐิ แต่บางครั้งอาจารย์ผู้สอนกรรมฐานก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาลักษณะดังกล่าวได้โดยตรง กัลยาณมิตรหรือเพื่อนผู้ร่วมปฏิบัติธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาให้การช่วยเหลือ ส่วนนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายๆ ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน คือต้องรู้จักใช้คนให้เป็น เช่น แนะนำผู้ปฏิบัติที่ตกงานให้ไปปฏิสัมพันธ์กับผู้ปฏิบัติที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว (ซึ่งมีความต้องการช่วยเหลือเพื่อนผู้ปฏิบัติด้วยกันเป็นทุนเดิม) การแก้ปัญหาก็จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น

เมื่อนำปัญหาทั้งในเชิงเอกสารและส่วนของการวิจัยภาคสนามมารวมกัน ก็ให้เห็นภาพของปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมถึงแนวทางพัฒนาได้อย่างชัดเจน คือ

1) การวิจัยเอกสาร แบ่งเป็น 2 ประการ คือเอกสารที่อยู่ในรูปของคัมภีร์ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาได้สื่อแนวการปฏิบัติไว้มากก็จริง แต่ภาษาที่ใช้ยังขาดความล้าสมัย นอกจากนี้ ผู้แปลมักจะแปลโดยอรรถทำให้มีเนื้อหาที่รวบรัด และยังเก็บรายละเอียดของการปฏิบัติไม่ครบเท่าที่ควร รวมถึงรูปแบบการปฏิบัติปฏิวัติก็น่าสนใจยังมีลักษณะที่เป็นนามธรรมอีกด้วย ส่วนทางมูลนิธิสวรรณโคมคำได้ฟื้นฟูแนวทางดังกล่าวขึ้นมาและได้สืบสานด้วยการสื่อรูปแบบการปฏิบัติออกมา (ด้วยการสาธิตรูปแบบ) อย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อพิจารณาด้านเอกสารการปฏิบัติของมูลนิธิฯ ก็ยังไม่มากพอที่จะสื่อความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติปฏิวัติก็น่าสนใจออกไปในวงกว้างได้ ควรต้องเพิ่มและทำให้เป็นรูปธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

2) การวิจัยภาคสนาม ปัญหาส่วนใหญ่ในภาคสนามมักจะเป็นความไม่เข้าใจในหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง (ขาดสัมมาทิฐิ)^๘ ของผู้ปฏิบัติที่มีมาแต่เดิม แนวทางแก้ไขคือต้องสร้างสัมมาทิฐิในการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น ขึ้นไป สัมมาปฏิบัติถึงจะเกิดขึ้น นั่นเกี่ยวโยงถึงเรื่องการสร้างบุคคลกรที่เข้าถึงอุดมการณ์ของมูลนิธิฯ และมีความสามารถในการสื่อแนวปฏิบัติที่เป็นสัมมาทิฐิได้ การสื่อสารด้านการปฏิบัติถึงจะมีประสิทธิภาพเพราะมีบุคคลกรที่เพียงพอและสามารถสื่อสารได้ดี

^๘ เช่น การกำหนดนิมิตที่ผิดจุดของผู้ปฏิบัติซึ่งมักจะเข้าใจว่า การกำหนดนิมิตกำหนดที่ตาหรือเห็นนิมิตที่ตา ความเข้าใจลักษณะนี้ทำให้นิมิตไม่ปรากฏ อาจารย์กรรมฐานควรให้คำแนะนำเพื่อแก้ความเข้าใจผิดว่า การเห็นนิมิตนั้นเห็นด้วยจิต ส่วนตาเป็นเพียงสื่อที่รับรูปภพเข้ามาสู่จิตเท่านั้น หรือกรณีที่เห็นว่าการปฏิบัติกรรมฐานควรปฏิบัติเฉพาะที่ เมื่อผู้ปฏิบัติออกจากสถานปฏิบัติ ทำให้ขาดการกำหนดกรรมฐานอย่างต่อเนื่อง (ข้อมูลนี้ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยที่ได้เข้าไปทำการทดลองในมูลนิธิสวรรณโคมคำตลอดระยะเวลา 3 เดือน และดูข้อมูลภาคสนามเรื่อง “ความต่อเนื่องในการปฏิบัติ” หน้า 107 ของบทที่ 4 ประกอบ)